

Інформаційне право

УДК 001.92:342+002.6

АРІСТОВА І.В., доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету

НАУКА “ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО” НА НОВОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Анотація. Про концептуальні положення науки інформаційного права в умовах розбудови нового етапу інформаційного суспільства – суспільства знання.

Аннотация. О концептуальных положениях науки информационного права в условиях перестройки нового этапа информационного общества – общества знания.

Summary. On conceptual provisions of informative law science in conditions of establishing the new stage of informative society – the society of knowledge.

Ключові слова: наука інформаційного права, інформаційне суспільство, суспільства знання, система юридичних наук, взаємодія, загальна теорія держави і права, інформаційна концепція права, інтегративна юриспруденція, міжнародна сутність інформаційного права, категорії, поняття.

Відповідно до Закону України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” [1] основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні є сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комп’ютерних технологій (Далі – ІКТ) можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуюючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя, сприяючи сталому розвитку країни на основі цілей і принципів, проголошених Організацією Об’єднаних Націй, та основних міжнародних документів з питань інформаційного суспільства. Національна політика розвитку інформаційного суспільства передбачає різноманітні засади, серед яких, на нашу думку, особливе місце займають – “законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства” й “наука та культура в інформаційному суспільстві”. Питання реалізації основних засад національної політики розвитку інформаційного суспільства набувають особливої актуальності, що підтверджується і позицією Президента України, який у відповідному указі об’явив 2011 рік – “Роком освіти та інформаційного суспільства”. Активізація участі наукової спільноти України сприятиме ефективній реалізації національної політики, зокрема у сфері проведення фундаментальних та прикладних досліджень з питань розвитку інформаційного суспільства. Отже порушена тема статті є актуальною, а дослідження у цьому напрямку постають вельми важливими та перспективними.

Вважаємо за доцільне зазначити, що дана стаття є продовженням наших досліджень у напрямку розбудови інформаційного суспільства та суспільств знання, результати яких було викладено у відповідних публікаціях, наприклад [2 – 5]. Для цілісного сприйняття матеріалу даної статті є сенс нагадати деякі основні положення, що стосуються суспільств знання. Вихідною науковою позицією постає позиція щодо існування декількох етапів розбудови інформаційного суспільства, що значною мірою співпадає із сучасною

концепцією щодо різноманітних етапів становлення громадянського суспільства. Якщо виходити із того, що перший етап розвитку інформаційного суспільства переважним чином ґрунтується на досягненнях інформаційних технологій та технологій зв'язку, то наступний етап його розбудови має припускати більш широкі соціальні, моральні, етичні та політичні параметри – це нове суспільство знання. Суспільства знання XXI століття можуть вступити в нову та тривалу епоху розвитку людства лише за умови, якщо в них буде забезпечений не лише загальний доступ до знань, але й участь у створенні загального суспільства знань, в якому реально забезпечуються права людини. У роботі суспільства знання розуміються в межах наступної концепції – “єдність у різноманітності”.

Слід підкреслити, що спільне використання знання є наріжним каменем практичної діяльності та цінностей, на яких мають розбудовуватися суспільства знання. В основі суспільств знання лежить можливість знаходити, виробляти, обробляти, перетворювати, поширювати та використовувати інформацію з метою отримання та застосування необхідних для людського розвитку знань. Водночас використання інформаційних та комунікаційних технологій для створення суспільства знання має бути спрямовано на розвиток людства на основі прав людини. Серед основних прав людини особливого значення набуває свобода висловлювання думок (поглядів) – фундаментальний постулат, на якому базуються суспільства знання. Свобода висловлювання думок є обов'язковою умовою для досягнення мети розширення прав і можливостей людини в суспільствах знання.

В нових умовах розвитку інформаційного суспільства, що побудовано на знаннях, виникає об'єктивна потреба у переосмисленні ролі права, напрямів розвитку науки та галузі права – інформаційного права, що постає в країнах Європейського Союзу правовим фундаментом інформаційного суспільства, яке поступово трансформується у суспільства знання. Водночас виникає об'єктивна, нагальна потреба у визначенні місця та ролі інформаційного права у регулюванні відповідних суспільних відносин в умовах становлення суспільств знання, у з'ясуванні співвідношення систем національного та міжнародного інформаційного права у ході розбудови суспільств знання, в обґрунтуванні оновленої наукової концепції інформаційного права та ін.

Для відповіді на поставлені питання слід передусім підкреслити, що якщо XIX століття називали століттям виробництва, XX – століттям управління, то XXI століття дійсно є століттям інформації, а інформаційні процеси постають предметом свідомої, цілеспрямованої та науково обґрунтованої діяльності. Важливу роль у свідомому проектуванні інформаційних процесів відіграє право, за допомогою якого не лише регулюються відносини, що складаються, але й відбувається розширення сфери інформаційної діяльності, яке зумовлено суспільними потребами. Таким чином, право впливає безпосередньо на хід інформаційних процесів, визначаючи та підтримуючи ті напрями, які формують обрис так званого інформаційного суспільства. Стрімкий розвиток інформаційного суспільства безумовно впливає на характер суспільних відносин, що і зумовило появу нової комплексної галузі права – інформаційного права, яка за існуючими на сьогодні визначеннями регулює сферу суспільних відносин щодо пошуку, отримання, передачі, виробництва та поширення інформації.

На відміну від інформаційного права як комплексної галузі права, наука інформаційного права призначена виробляти теоретичні знання шляхом вивчення закономірностей, особливостей і проблем формування та розвитку цієї галузі. Дослідження вказаних сторін інформаційного права тісно пов'язано із розробкою різноманітних юридичних моделей, конструкцій та теорій, які у сукупності складають доктрину інформаційного права. Оскільки наука інформаційного права тільки формується, сьогодні неможливо чітко окреслити її предметну галузь, крім як через дослідження особливостей приватно-

правового, публічно-правового та міжнародно-правового регулювання відносин, які виникають у зв’язку з інформацією. Водночас вже вимальовуються найбільш важливі напрями наукових досліджень, дотримуючись яких наука інформаційного права знаходить певну самостійність та характерні риси. Про важливість наукових досліджень інформаційно-правової проблематики свідчить той факт, що інформаційне право інкорпоровано у номенклатуру наукових спеціальностей під шифром 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Звертаючись до характеристики сучасного стану науки інформаційного права, слід зазначити, що вона лише зароджується і майже немає у своєму арсеналі фундаментальних теоретичних досліджень, що широко визнані науковою юридичною спільнотою. Погоджуємося з точкою зору О.А. Городова, що це почасти пояснюється міжгалузевим характером науки інформаційного права, який потребує нетрадиційних підходів та спеціальних знань [6, с. 25]. Попри це, вчені все частіше звертаються до інформаційно-правових та близьких до них проблем, відкриваючи крок за кроком нові горизонти науки інформаційного права. На сьогодні вже існує низка досліджень, в яких здійснено спроби усвідомлення даного феномена. Серед них слід передусім назвати російських фундаторів інформаційного права – І.Л. Бачило, А.Б. Венгерова, В.А. Дозорцева, В.О. Копилова, В.Н. Лопатіна, М.М. Рассолова, М.А. Федотова, а також вітчизняних фахівців – К.І. Белякова, В.М. Брижка, Р.А. Калюжного, В.Д. Гавловського, О.В. Копана, Б.А. Кормича, О.В. Марущака, В.С. Цимбалюка, М.Я. Швеця та ін.

Відмічаючи суттєву роль наукових праць зазначених вчених у становленні науки інформаційного права, водночас вважаємо за можливе відмітити, що практично відсутні спеціальні фундаментальні напрацювання щодо оновленої парадигми науки інформаційного права в умовах розвитку суспільств знання.

Відомо, що самими активними та ефективними регуляторами суспільних відносин постають мораль та право. Дійсно, “право, як і саме життя, – живий організм, що розвивається, – система” [7, с. 17]. Розвиток цивілізацій, формацій у соціальному організмі суспільства породжує різні форми діяльності, обумовлює їх зміну, припинення тощо. Право іде слідом за цим процесом і робить своїм предметом уваги адекватні тому чи іншому історичному часу відносини людей. На сьогодні інформація, яка присутня скрізь, супроводжує усі правовідносини різною мірою і врешті-решт опиняється у ролі системоутворюючої основи під час вироблення рішень, становиться у позицію авангардного предмета уваги права.

Усвідомлення важливості і водночас складності розробки теоретичних засад науки інформаційного права зумовило потребу у формуванні власної позиції з цього приводу. Вважаємо за можливе викласти деякі міркування щодо оновленої парадигми науки інформаційного права в умовах розвитку суспільств знання, що і постає *метою* цієї статті. Надамо стислу характеристику деяких пріоритетних положень, на яких має розбудовуватися наука інформаційного права.

1. Загальна теорія права та держави має поставати фундаментом науки інформаційного права. Саме у науці загальної теорії права та держави сконцентровані усі найбільш суттєві досягнення науково-технічної думки про право та державу, усе теоретично найбільш важливе сукупне знання щодо права та держави. Вважаємо, що визначенню місця науки інформаційного права у загальній системі юридичної науки, у структурі цілісного юридико-теоретичного знання сприятиме розуміння того, що наука інформаційного права (як складова системи юридичної науки в цілому), як і інші юридичні науки, “...постає одним із аспектів того ж самого юридичного предмета та юридичного метода, які притаманні загальній теорії права та держави” [8, с. 3]. Предметна характеристика науки інформаційного права як певного аспекту поняття права передусім означає, що предметом науки інформаційного права постає поняття (тобто, теоретична концепція,

теорія) інформаційного права, а не само позитивне інформаційне право, не самі по собі нормативно-правові акти та ін., що мають відношення до об’єкта даної науки.

Розвиток суспільств знання значною мірою залежить від виробництва та організації юридичних знань, що постає завданням кожної юридичної науки, у тому числі і науки інформаційного права. Конструктивне використання наукою інформаційного права юридичного метода (як специфічного метода юридичного пізнання дійсності) дозволить не лише отримати юридичні знання про право (його відповідній аспект), але й побудувати теоретичну (наукову) систему відповідних юридичних знань. Водночас у науці інформаційного права методи інших наук (неюридичних) можуть і повинні використовуватися як способи та прийоми саме юридичного пізнання, тобто як пізнавальні засоби та компоненти самого юридичного методу.

2. Наука інформаційного права має враховувати певні інформаційні закономірності, яким підпорядковується еволюція суспільства, а також філософсько-методологічний аспект інформації – забезпечення “випереджаючого” відображення дійсності у самокерованих системах, який знаходить своє відображення у інформаційних процесах та позначається на сутності інформаційних відносин. Вважаємо, що зазначена позиція дозволить розробити такі юридичні моделі для розвитку інформаційного права як галузі права, які б не стільки відштовхувалися від сукупності найбільш гострих інформаційно-правових проблем сьогодення, скільки б виходили із сутності інформаційних відносин, попереджаючи появу нових проблем. На нашу думку, такі юридичні моделі науки інформаційного права спроможні зробити свій внесок у вирішення проблеми не лише цифрової, але й когнітивної нерівності, яка загострюється в процесі розбудови інформаційного суспільства, заснованого на знаннях.

3. Орієнтиром для визначення місця і ролі науки інформаційного права у загальній системі юридичних наук мають бути основні засади розбудови інформаційного суспільства, що базується на знаннях (суспільств знання), а саме: 1) загальний доступ до знання; 2) спільне використання знання; 3) загальна участь у суспільствах знання; 4) реальне забезпечення прав людини, передусім “свободи висловлення думок”.

Юридична наука у цілому постає системою різноманітних юридичних наук, між якими існують прямі та зворотні зв’язки. Усталеність, а також розвиток зазначеного системного утворення визначається різними чинниками, з’ясування яких потребує відповідних ґрунтовних досліджень. Про деякі із цих факторів можна вести мову вже зараз.

Наприклад, усталеність загальної системи юридичної науки залежить від “рівня взаємодії” окремих юридичних наук. Необхідний рівень такої взаємодії досягається передусім шляхом налагодження так званої конструктивної взаємодії, під час якої не лише здійснюється безперервний вплив однієї науки на іншу, але й використовується взаємодіючими сторонами можливості кожної із юридичних наук для досягнення власних цілей.

Що стосується можливостей науки інформаційного права, то вони можуть бути створені шляхом розробки відповідних юридичних моделей, які забезпечать загальний доступ до юридичного знання, спільне використання юридичного знання та загальну участь у суспільствах знання. Такі можливості науки інформаційного права будуть потрібні будь-якій юридичній науці для досягнення власних цілей. Водночас слід наголосити, що взаємодія виникає там і тоді, де взаємозв’язок між науками об’єднаний спільною метою. А спільна мета безперечно існує – це пізнання права у всіх його аспектах.

Вважаємо, що однією із необхідних умов взаємодії різноманітних юридичних наук, має поставати несуперечність усіх юридичних понять, якої можна досягти шляхом відповідності різноманітних конкретних юридичних понять вихідному загальному юридичному поняттю – “право та держава” [8, с. 5]. На нашу думку, одним із суттєвих кроків у

цьому напрямі може поставати використання різноманітними юридичними науками основних фундаментальних понять загальної теорії права та держави (наприклад, “правове регулювання”, “механізм правового регулювання”, “правовідносини” і т. ін.). Очевидно, що для науки інформаційного права, яка лише зароджується, такий підхід до формування понятійного апарату може бути плідним, оскільки це сприятиме знаходженню належного місця нової науки у системі юридичних наук.

Водночас, оскільки за змістом взаємодія між юридичними науками є засобом обміну будь-яким знанням, різноманітною інформацією, то починає прояснюватися відповідна роль науки інформаційного права у цьому процесі, особливо у суспільствах знання. Можна, наприклад, говорити про інтегративну роль науки інформаційного права у загальній системі юридичної науки. Нагадаємо, що однією із основних опор суспільств знання є спільне використання знань, зокрема, юридичних знань, що і повинна враховувати нова парадигма науки інформаційного права.

Підтвердженням цього постають і думки В.С. Нерсисянца: “Зростання та диференціація сучасного наукового знання у його позитивістському варіанті, по суті справи, немає меж, і тому кожна наукова галузь прагне протиставити цій тенденції своє прагнення до об’єднання, синтезування та нового упорядкування розрізнених з тих чи інших причин фрагментів знань. Кожна велика галузь сучасного права зазнає і дрібнення, і синтезування предмета регулювання...” [9, с. 742]. До речі, у своїй роботі цей видатний вчений пропонує звернути увагу на синтезуюче (інтегративне) правознавство – інтегративну юриспруденцію, яка, на думку її розробників (П.Г. Віноградова, А.С. Яценка, Д. Холла), мала б здійснити взаємне узгодження та взаємне доповнення догматичної, природно-правової та історичної юриспруденції. Вважаємо, що в умовах розвитку суспільств знання виникає об’єктивна потреба у ґрунтовному дослідженні доцільності використання наукою інформаційного права положень інтегративної юриспруденції, в якій йдеться про нову роль ціннісної основи: “цінність повинна розглядатися як безумовний атрибут правової норми, а норма має сприйматися як “захищені ціннісні судження” [9, с. 744].

Повертаючись до чинників, що сприяють усталеності загальної системи юридичних наук, доцільно, на нашу думку, акцентувати увагу на інформаційній концепції права. При такому підході інформаційне право розглядається деякими фахівцями в широкому розумінні слова як наука, яка вивчає інформаційну сутність права взагалі. У зв’язку з цим поділяємо позицію О.В. Кохановської [10, с. 77], яка зазначає, що “...не можна не погодитися з тим, що право за своєю сутністю носить інформаційний характер і є одночасно інформаційною системою; без правових норм, які є по суті інформаційними об’єктами, право взагалі не існує”. Не можна не погодитися також з тим, що “інформаційний підхід при дослідженні правової системи як системи інформаційної досить привабливий і може внести серйозний внесок в нову інформатику і правову кібернетику і застосовувати метод цих наук для дослідження та удосконалення системи права” [11, с. 87]. Водночас слід ще раз підкреслити, що методи неюридичних наук мають використовуватися як пізнавальні засоби самого юридичного методу.

Вважаємо, що дуже цікавими з наукової точки зору постають погляди І.Л. Бачило щодо права: “...право, будучи само по собі ідеологічною та політичною категорією, за своєю природою відноситься до інформації особливого роду. Право – це така інформаційна система, яка приносить у середовище, яке вона обслуговує, і одночасно у середовище, що її породжує, вплив, який упорядковує його функції – зібрати інформацію про наявність відносин, що потребують правового регулювання, створити необхідні норми (інформацію) про правила поведінки та відносин суб’єктів, забезпечити зміст цих норм, який дозволить зняти або розв’язати конфлікт, що виник, та забезпечить вплив на порушника встановлених правил. Право у цьому сенсі постає інформацією, що керує, та яка підкріплюється владно-

організаційними механізмами політичної системи і забезпечує порядок дій, невідворотність дій та впливу цієї (правової) інформації. Виявляється як би синергетична природа зв'язків різних видів інформації, їх пріоритет, який реалізується через діяльність людини” [7, с. 22]. Таке розуміння права доцільно усвідомити і під час формування оновленої парадигми науки інформаційного права в умовах розвитку суспільств знання.

Оскільки суспільства знання відкривають шлях до гуманізації процесу глобалізації, завданням права має бути створення таких механізмів формування та використання інформаційних ресурсів та знань кожної країни, а у підсумку – всього світу, які б дозволили реалізувати пріоритет прогресивних основ в еволюції суспільства, ліквідувати цифрову та когнітивну нерівність. Саме в цьому, як вважає І.Л. Бачило, полягає загальносистемна роль інформаційного права в структурі права у цілому [7, с. 37]. Тобто, можна ще раз акцентувати увагу на необхідності дослідження інтегративної ролі науки інформаційного права у загальній системі юридичних наук.

3. Категоріальний апарат має бути основою науки інформаційного права. Саме специфічна система категорій слугує каркасом кожної юридичної науки, значною мірою визначаючи її особливості, які відрізняють її від інших наук. Виходячи із зазначеного, слід підкреслити, що розробка проблем категорій займає надто важливе місце у правознавстві. Водночас практично не спостерігаються вітчизняні дослідження, що присвячені правовим категоріям.

Варто зауважити, що кожна із юридичних наук, що займається тією чи іншою галуззю права, оперує цілком визначеним набором категорій. При цьому деяка частина категорій притаманна лише даній науці, частина категорій, що використовуються цією юридичною наукою, має відношення до загальноправових категорій, а частина може бути запозичена із інших юридичних наук та наприклад, неюридичних наук. Проте усі категорії, що входять до арсеналу конкретної юридичної науки, утворюють певну систему. Будучи елементом такої системи, ці категорії незалежно від того, чи народилися вони у надрах даної науки або були запозичені із інших наук, набувають специфіку, пов'язану із сутністю тієї науки, у системі якої вони у даний момент використовуються, оскільки вони знаходяться у визначених внутрішньосистемних відносинах.

Таким чином, великого значення мають набувати теоретичні дослідження категорій у межах науки інформаційного права. Водночас дослідження категорій інформаційного права має не лише теоретичне значення, але й значну практичну важливість. Недостатні або неадекватні знання про правові категорії у великій кількості учасників нормотворчого процесу створюють ситуацію, яка є несприятливою для нормального розвитку права вже на стадії формулювання правових норм. Водночас недостатні або неадекватні знання про правові категорії інформаційного права ускладнюють правопізнання і, відповідно, правозастосування. Безумовно, розвиток суспільств знання об'єктивно потребує, серед іншого, і знань про правові категорії інформаційного права.

Вважаємо, що нова концепція спільного виробництва та спільного використання юридичних знань під час становлення та розвитку суспільств знань має знайти належне відображення у категоріях інформаційного права, особливо під час міжнародного співробітництва. Цілком закономірно, що розвиток міжнародних контактів підсилює потребу у знанні категорій іноземного права, права міжнародного, а також відповідних порівняльно-правових досліджень національних та міжнародних категорій.

Саме наука інформаційного права, актуалізуючи теоретичні розробки проблем категорій, може зробити реальні конструктивні кроки в напрямку трансформування національного інформаційного права до єдиного інформаційного права в суспільствах знання. Тобто, певні особливості інформації та спільна розробка і спільне використання знань до-

зволяє прогнозувати найдинамічний розвиток саме інформаційного права. До речі, міжнародна сутність інформаційного права зумовлена, серед іншого, і особливостями існування суспільств знання (які, нагадаємо, передбачають міжнародне співробітництво).

Доцільно зазначити, що вироблення категорій постає необхідною умовою людського знання. Підтвердженням цього слугує поява категорій у різних системах знань та теоріях, які складаються незалежно одна від одної в різних країнах. Існують і певні історичні етапи становлення та розвитку уявлень про категорії. У процесі історичного розвитку роль знання постійно зростає, оскільки посилюється вплив людини на навколишнє середовище і усе більшого значення набуває створена людиною нова дійсність, яка водночас існує та розвивається за об'єктивним законом. У зв'язку із зростанням ролі знання підвищується значимість категорій. Усвідомлюючи складність теоретичних досліджень категорій в межах науки інформаційного права, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на визначенні поняття “категорія”, що може слугувати відповідним орієнтиром під час опрацювання категорій науки інформаційного права.

Аналіз різноманітних підходів до визначення поняття “категорія” дозволив поділити точку зору А.С. Автономова з цього питання, а саме “під категорією будемо розуміти сукупність думок, які відображають у загальному вигляді деякий спосіб існування у постійній взаємодії та розвитку явищ буття, що надає можливість пізнання руху таких явищ” [12, с.15]. Водночас у сучасному науковому середовищі існує дискусія щодо доцільності визначення категорії через поняття. Слід погодитися з точкою зору А.С. Автономова стосовно того, що категорії не зводяться до понять. Дійсно, між категорією та поняттям є спільне – і те, і інше постають знаряддям пізнання, – але функції у них різні. Поняття фіксує найбільш суттєві відмінні ознаки (як загальні, так і специфічні) об'єкта. Іншими словами, це опис деякого змісту, в якому розкриваються не лише зовнішні особливості об'єкта, але й внутрішні закономірності його існування.

Що стосується категорії, то вона націлена головним чином на організацію процесу пізнання, виділення одного із центральних моментів цього процесу. Тому у категорії розкриття змісту об'єкта не є самоціллю, а підпорядковано вирішенню завдання виявлення та дослідження законів існування конкретної дійсності або великої області цієї дійсності, а отже, з необхідністю потребує визначення місця та ролі даного об'єкта серед явищ та відносин цієї конкретної дійсності. Внаслідок цього поняття може бути дано ізольовано, хоча може бути виведено і як елемент системи понять. Категорії розкриваються завжди у системі категорій. І навіть якщо проводиться дослідження однієї категорії, то без з'ясування її місця у системі визначити зміст категорії не виявляється можливим.

При цьому слід звернути увагу на те, що один і той же термін (“матерія”, “час”, “право”, “держава” і т. ін.) може виступати і в ролі поняття, і в ролі категорії (хоча не все те, що може бути визначено поняттям, може слугувати в якості категорії). Такі обставини і породжують термінологічну плутанину, коли окремі поняття розглядаються як категорії. Як вже підкреслювалося вище, поняття може перетворитися у категорію, але при цьому суттєво змінюються його функції як інструмента пізнання, а також роль і місце серед інших інструментів пізнання. Водночас слід пам'ятати, що в основі кожного поняття знаходиться група взаємопов'язаних категорій, а змістовна інтерпретація поняття означає виявлення його категоріальної структури.

Не можна не погодитися і з тим, що “дана категоріальна структура (каркас) повинна мати властивість оптимальності, тобто найбільш повно та точно визначати смисл поняття, що інтерпретується, його адекватність дійсності, яка відображається та відповідає його предметній області” [12, с. 54]. Таким чином, справедливим є висновок, що взаємовідносини між категорією та поняттям мають діалектичний характер.

На нашу думку, усвідомлення визначення термінів “категорія” та “поняття” сприятиме проведенню ґрунтовних досліджень категорій науки інформаційного права, які, у свою чергу, будуть слугувати знаряддям пізнання інститутів галузі інформаційного права.

Висновки.

1. Ефективність реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства значною мірою визначається досягненнями у сфері науки, у тому числі у сфері фундаментальних та прикладних юридичних досліджень. Вважаємо, що розбудова інформаційного суспільства, заснованого на знаннях, вимагає від юридичних наук таких юридичних моделей, конструкцій та теорій, які б мали, серед іншого, передбачати позитивні та негативні наслідки становлення суспільств знання.

2. Оскільки еволюція суспільства та держави підпорядковується певним інформаційним закономірностям, тому правове управління інформацією – це, образно кажучи, управління майбутнім. У зв’язку з цим саме наука інформаційного права може створювати такі юридичні моделі, які будуть спроможні “управляти” майбутнім.

На нашу думку, оновлена парадигма науки інформаційного права в умовах розбудови суспільств знання повинна передусім виходити із необхідності: 1) врахування філософсько-методологічного аспекту інформації – забезпечення “випереджаючого” відображення дійсності; 2) забезпечення загального доступу до знань; 3) спільного використання знань; 4) загальної участі у суспільствах знання; 4) реального забезпечення прав людини, передусім “свободи висловлення думок” (що постає фундаментальним постулатом суспільств знання).

3. Фундаментом науки інформаційного права (як і будь-якої іншої юридичної науки) має поставати загальна теорія права і держави.

4. Усталеність розвитку системи юридичних наук потребує активізації взаємозв’язків між різноманітними юридичними науками. Вважаємо, що одним із перспективних кроків у цьому напрямі мають бути, з огляду на положення інформаційної концепції права, дослідження щодо обґрунтування інтегративної ролі науки інформаційного права у загальній системі юридичних наук.

5. Актуалізація теоретичних розробок категорій у межах науки інформаційного права не лише дозволить розвивати інформаційне право як галузь права, але й сприятиме формуванню несуперечливої системи юридичних понять.

6. Здійснено лише перші кроки в напрямку розробки теоретичних засад науки інформаційного права в умовах розбудови інформаційного суспільства, заснованого на знаннях (суспільства знання).

Безумовно, особисто автор буде продовжувати та поглиблювати дослідження теоретичних основ інформаційного права. Цією роботою автор запрошує як до дискусії щодо запропонованих фундаментальних положень науки інформаційного права, так і до наукового співробітництва.

Використана література

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Арістова І.В. Методологічні засади розбудови суспільств знань / І.В. Арістова // Правова інформатика. – 2008. – № 3. – С. 10-17.
3. Арістова І.В. Інформаційне суспільство та суспільства знань : порівняльно-правовий аналіз і досвід для України / І.В. Арістова // Порівняльно-правові дослідження. – 2008. – № 2. – С. 27-29.

4. Арістова І.В. Організаційно-правові механізми ЮНЕСКО щодо розвитку інформаційного суспільства: орієнтир для України / І.В. Арістова // Правова інформатика. – 2009. – № 1. – С. 17-21.
5. Арістова І.В. Розбудова правової держави в Україні: правовий механізм забезпечення права на доступ до інформації в суспільстві знань / І.В. Арістова // Правова інформатика. – 2010. – № 1. – С. 3-13.
6. О.А. Городов. Информационное право : учебник / О.А. Городов. – М. : Изд-во Проспект, 2008. – 248 с.
7. Бачило И.Л.. Информационное право : основы практической информатики : учебное пособие / И.Л. Бачило. – М. : Институт государства и права Российской Академии наук, 2001. – 352 с.
8. Нерсисянц В.С.. Общая теория права и государства: учебник / В.С. Нерсисянц. – М. : Изд-во НОРМА, 2002. – 552 с.
9. Нерсисянц В.С.. История политических и правовых учений : учебник / В.С. Нерсисянц. – М. : Изд-во НОРМА, 2004. – 944 с.
10. Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: дис... докт. юрид. наук : 12.00.03 / О.В. Кохановська. – К., 2006. – 531 с.
11. Копылов В.А. Информационное право : учебник / В.А. Копылов. – М. : Юристъ, 2003. – 512 с.
12. Автономов А.С. Правовая онтология политики : монография / А.С. Автономов. – Режим доступа : [//www.viperson.ru/wind.php?ID=259152](http://www.viperson.ru/wind.php?ID=259152)

~~~~~ * * * ~~~~~